

Mellan förtvivlan och glimtar av hopp i Erdoğan's Turkiet

I början av november arrangerade Turkiets mest kända människorättsorganisation IHD sin årskonferens. Amnesty Press åkte dit för att höra om övergreppen och det de facto fortsatta undantagstillståndet under president Recep Tayyip Erdoğan, samt för att möta de människorättsförsvarare hans regim önskar sätta i fängelse på livstid.

REPORTAGE (/ARTIKLAR/REPORTAGE/) | 2018-11-21

AV: JOAKIM MEDIN

IHD är Turkiets mest kända människorättsorganisation och grundades 1986, några år efter att en militärkupp ägt rum i landet. Foto: Joakim Medin

På scenen har det spänts upp en stor plastbanderoll som presidiet ska sitta framför under kongressen.

Banderollen är mönstrad som en tegelmur och avbildar en polisbatong i ena hörnet. Från batongens handtag hänger det ett handfängsel, vars ena ring har låsts fast vid orden *mänskliga rättigheter, demokrati och frihet*.

Utanför byggnaden står det redan nu på morgonen både civilklädd och uniformerad polis och blänger på oss, från ett gathörn ett hundratal meter bort. De har flera bilar parkerade där och kommer inte att röra sig ur fläcken på hela dagen.

– Som du säkert förstår är de här för att bevaka oss, inte för att ge oss skydd, säger en kongressdeltagare till mig.

Bilderna ger en ganska bra sammanfattning av situationen i Turkiet, innan den människorättskongress Amnesty Press har kommit för att bevaka ens har hunnit börja. Idag har de grundläggande demokratiska fundamenten i Turkiet fängslats och slagits sönder. Och de som ännu insisterar på att försvara mänskliga rättigheter har blivit fiender, som övervakas och hotas av polis som skickas ut av regimen. Precis som när ännu överlevande politiska oppositionsgrupper arrangerar möten.

IHD:s ordförande Öztürk Türkdoğan ser den nya Lag 7145 som en institutionalisering av den extraordinära makt som regeringen hade under undantagstillståndet 2016–2018. Foto: Joakim Medin

Det är första veckan i november och Amnesty Press deltar som observatör vid den turkiska människorättsorganisationen IHD:s (<http://ihd.org.tr/en/>) nittonde årskongress. Man har hyrt en alevitisk föreningslokal i huvudstaden Ankara, och i publiken sitter representanter från de danska och nederländska ambassaderna. IHD är Turkiets mest kända människorättsorganisation, bildad 1986 för att dokumentära den dåtida regimens övergrepp. Egentligen jobbar man med samma problembild idag, 32 år senare.

Inbördeskriget mellan staten och kurdisk gerilla i sydöstra Turkiet återupptogs år 2015

(<http://www.amnestypress.se/artiklar/reportage/25976/krigets-aterkomst/>). Staten har begått katastrofala människorättsbrott i regionen. President Recep Tayyip Erdoğan har också använt kuppförsoket mot honom i juli 2016 för att slå till mot oppositionsgrupper, det oberoende civilsamhället och mot de fria medierna i hela landet. Regeringskritiker av alla färger har anklagats för samröre med terrorgrupper och avskedats, dömts till långa fängelsestraff eller skrämts till tystnad. Mycket av detta har möjliggjorts genom att Erdoğan utropade undantagstillstånd och styrde via dekret.

– Idag är det tydligt att ett auktoritärt enmansstyre har utvecklats i Turkiet. Kuppförsoket ledde till att regimen genomförde en motkupp. Undantagstillståndet förnyades fram till juli 2018 och efter det har ett permanent sådant trätt i kraft, säger IHD:s ordförande Öztürk Türkdoğan i talarstolen, när kongressen har börjat.

Undantagstillståndet hävdades officiellt den 18 juli i år, i enlighet med vad Erdoğan lovat under sin valkampanj. Men den 31 juli undertecknade Erdoğan den nya ”Lag nummer 7145”, som egentligen är ett helt lagpaket. Öztürk Türkdoğan tycker att man ska kalla en spade för en spade – Lag 7145 innebär att många av de extraordinära regler som dök upp under undantagstillståndet nu är här för att stanna. Lag 7145 innebär även att Erdoğan och hans administration behåller många av de extraordinära maktverktyg som de skaffat sig sedan 2016. Undantagstillståndets funktioner har därför på sätt och vis blivit permanenta.

I åtskilliga fall bryter Lag 7145 mot punkter om till exempel mötesfrihet, demonstrationsrätt och längden på frihetsberövanden, i Turkiets egen konstitution. Likaså mot tidigare praxis om hur utgångsförbud och besöksförbud får utfärdas. Det är punkter som Erdoğan tidigare åtminstone nominellt har respekterat – bortsett från när det gällt det de kurdiskt dominerade områdena i sydöstra Turkiet. Men nu verkar det inte alls längre spela någon roll, förklarar Öztürk Türkdoğan:

– Det går inte längre att tala om något fungerande rättsväsende över huvud taget, i Turkiet, när konstitutionsdomstolen har släppt igenom detta nya lagpaket.

IHD:s delegater och talare under årskongressen höll en kort sit-in för att visa stöd till de gräsrotskrafter som ännu protesterar mot regeringen ute på gatorna. Foto: Joakim Medin

Erdoğan har gjort det turkiska rättsväsendet till ett instrument för att göra sig kvitt sina kritiker och oppositionella, ofta genom anklagelser om terrorrelaterade brott. Även IHD har därför varit under hårt tryck från regimen. Flera medlemmar har gått i landsflykt på grund av efterlysningar.

– Den förre ledaren för IHD:s lokalavdelning i Ankara sitter i fängelse. Flera andra profiler i vår organisation riskerar livstids fängelse, säger Öztürk Türkođan.

Däribland IHD:s välkände vice ordförande, Eren Keskin. Under en av pauserna får Amnesty Press en pratstund med Eren Keskin, som är en internationellt uppmärksammad människorättsadvokat med ett över 30-årigt engagemang i särskilt kvinno- och minoritetsfrågor. Färgstark och frispråkig har hon länge retat gallfeber på olika regeringar, blivit åtalad och varit föremål för Amnestykampanjer. Men det har aldrig förr sett lika illa ut, som det gör idag.

– Jag har 143 separata åtal mot mig. De har redan dömt mig till 12,5 år i fängelse och kan skicka dit mig när som helst. Så jag lever med en oro varenda dag nu, berättar Eren Keskin.

Åtalen bygger bland annat på att hon varit tillfällig chefredaktör för den idag nedstängda, regeringskritiska dagstidningen Özgür Gündem, som Erdoğan anklagade för att hysa terrorsympatier. Hon har även skrivit artiklar som anses ha ”vanärat” den turkiska nationen och som ”förnedrat” president Erdoğan.

Eren Keskin har arbetat som människorättsadvokat i över 30 år och är IHD:s vice ordförande. Med 143 åtal mot sig riskerar hon att tillbringa resten av sitt liv i fängelse. Foto: Joakim Medin

Eren Keskins fall har uppmärksammats i världen och i Sverige särskilt från socialdemokratiskt håll. I maj i år fick hon Anna Lindh-priset, vilket hon inte kunde motta personligen eftersom hon då satt i husarrest. I september 2017 fick hon också Anna Dahlbäck-stipendiet 2017, som instiftats till minne av Amnestyaktivisten Anna Dahlbäck, som avled år 2015 (<http://www.amnestypress.se/artiklar/26307/till-minne-av-anna-dahlback/>).

– Vi jämför alltid dessa dagar med förtrycket under 1980-talet, fast inte ens då såg vi samma slags nedslag mot yttrandefriheten. Idag hotas vi till livet bara för att vi har försökt uttrycka oss, säger hon.

Men hur ska man då se på Turkiets framtid? Kommer saker att bli fortsatt sämre, eller kan Erdoğan på sikt lätta lite på trycket, eftersom den dubbla valsegern i juni gjort att han behåller makten och nu även lyckats göra om landet till ett presidentsystem? Kan den förbättrade relationen till USA som nyligen dykt upp även det påverka presidentens beteende?

Eren Keskin säger att det är helt fel att fokusera för mycket på Erdoğan som enskild person, som många analytiker och även folk i IHD kan göra, eftersom det gör att man glömmer bort statens roll. Ända sedan den turkiska republiken bildades år 1923 har det varit en auktoritär stat. Och Erdoğan har under de senaste åren lyckats försonas med den så kallade ”djupa staten” i Turkiet, ljusskygga maktkretsar som länge haft stort inflytande på politiken. Särskilt med den djupa staten i landets militära struktur.

– Även om Erdoğan försvinner imorgon så stannar staten kvar. Därför tycker jag det är fel att tala om den auktoritära staten med bara en enda person som exempel. Förgrundsfigurerna kan förändras men strukturen förblir den samma, säger Eren Keskin.

President Erdoğan har ett säkert grepp över Turkiet efter sin seger i valet i juni. Foto: Joakim Medin

En annan sak som lär bli en långvarig problembild, är det raserade medielandskap Erdoğan gett upphov till. Under de senaste veckorna har han försökt använda det uppmärksammade mordet på den saudiske journalisten Jamal Khashoggi i Istanbul för att putsas på sin bild internationellt. Han har krävt att de ansvariga för journalistmordet ska ställas inför rätta i Turkiet. Samtidigt har Erdoğan massarresteringar av journalister, den förvärrade självcensuren hos de som ännu går fria, samt nedstängningarna av kritiska tidningar och Tv-kanaler, lett till att det idag nästan inte finns några oberoende nyhetsmedier kvar i Turkiet.

Konsekvenserna syns även på kongressen. Två Tv-kanaler är här och filmar till sina nyhetsändringar, Rudaw och K24. Men båda två kommer från Kurdistanregionen i Irak. Bortsett från några små webbtidningar, så finns inte ett enda betydande turkiskt medie företag på plats på för att rapportera.

Flera andra personer som Amnesty Press möter på kongressen uttrycker en lika dyster framtidssyn som Eren Keskin. Den starkt negativa utvecklingen sedan 2015–2016 har formellt dykt upp på order av Erdoğan, men den har omfamnats av desto fler personer, i kretsar som aldrig har varit demokratiska, toleranta och villiga att se en politisk frihet i Turkiet.

IHD:s internationella kontaktperson Devrim Kılıçer framstår som själva antitesen till dessa reaktionära kretsar. Hon är i 40-årsåldern men har ett ungdomligt och rebelliskt yttre, med piercingar i ansiktet och en liten röd stjärna på ena bröstet. Till och med hennes förnamn betyder ”revolution”. Hon hör till den förlorande sidan i den kamp som har utkämpats under de senaste åren, om hur Turkiets politiska framtid ska se ut.

Devrim Kılıçer (till höger) är en av de hundratals progressiva akademiker som sparkades för snart två år sedan. Hon har inte gett upp hoppet om Turkiet, men vågar knappast hoppas på att få tillbaka sitt universitetsjobb. Foto: Joakim Medin

Devrim Kılıçer har arbetat på IHD i fyra månader, men är egentligen akademiker och undervisade i amerikansk litteratur vid Ankara universitet under femton års tid. Hon avskedades i februari 2017, i likhet med hundratals andra progressiva akademiker vid olika lärosäten. Massuppsägningarna var officiellt en konsekvens av att de alla hade undertecknat ett fredsupprop år 2016 som krävde att Erdoğan slutade bombardera städer i sydöstra Turkiet, under strider mot kurdisk stadsgerilla.

– Det gjorde att jag förlorade jobbet. Men det var bara en ursäkt, som gav regeringen en möjlighet att avskeda mig och andra. Det här var en utrensning av dissidentröster i universiteten, säger Devrim Kılıçer.

Om några månader ska hon till domstolen, åtalad för att begått ett ”terrorbrott” genom undertecknandet av fredsuppropet 2016. Hon riskerar åtminstone ett år i fängelse. Efter att IHD:s årskongress slutat följer jag med Devrim Kılıçer till stadskärnan för att träffa fem av hennes vänner, även de progressiva akademiker som sparkats från Ankara universitet. Träffen sker på en bar, så att de kan dricka några glas öl och försöka slappna av en stund. Ingen runt bordet hyser några reella förhoppningar om att återfå sina arbeten.

– I det här livet? Haha. De här utrensningarna har lett till en enorm förlust av kunskapsbanker, men det verkar makten inte bry sig om. Å andra sidan... Allting är hela tiden väldigt kaotiskt i det politiska klimatet. I mars så äger ju kommunalvalen rum och regeringen behöver kurdernas röster. I den bästa av världar kan det leda till att åtalen mot oss rivs upp. Men vi vet inte, säger Devrim Kılıçer.

Akademikerna ägnar därför följande två glas med öl åt att diskutera om hur de kan ge sig av från landet. Vilket kommer bli svårt, eftersom de alla har fått sina pass indragna. Kanske kan de på något vis ändå stanna kvar hemma och fortsätta kämpa, som Devrim Kılıçer nu gör som nyanställd av IHD.

President Erdoğan vakar ännu över Turkiet från propagandaskyltar som lämnats kvar på offentliga platser, flera månader efter parlaments- och presidentvalet. Foto: Joakim Medin

Så här ser det tillstånd ut som demokratiska kretsar i Turkiet fortfarande kan befinna sig i. Någonstans mellan förtvivlan och fortsatta glimtar av hopp. I mars äger mycket riktigt nya kommunval rum, som även om de inte hotar Erdoğan's roll som exekutiv president ändå spelar roll för hans parti AKP.

I det ständigt mer repressiva och auktoritära system Erdoğan har byggt upp blir det dock allt svårare för oppositionella grupper och partier att utmana hans plats som den självklara Ledaren. Ett övertydligt exempel på det är att Erdoğan's kampanjbanderoller och enorma porträttbilder som tackar för valresultatet, fortfarande hänger uppe här och var på offentlig plats, flera månader efter valet i juni. Mycket vatten har hunnit rinna under broarna sedan dess. Men hur många törs i dagens Turkiet längre föreslå att sådana hyllningsskyltar av Ledaren är olämpliga och bör plockas ner?

Joakim Medin

info@joakimmedin.se

Läs också

[Turkiet: 130 000 utrensade offentliganställda väntar fortfarande på upprättelse](https://www.amnesty.se/press-och-media/#/pressreleases/turkiet-130-000-godtyckligt-avskedade-vaentat-fortfarande-paa-uppraettelse-2780898) (<https://www.amnesty.se/press-och-media/#/pressreleases/turkiet-130-000-godtyckligt-avskedade-vaentat-fortfarande-paa-uppraettelse-2780898>) (Amnesty International 25 oktober 2018)

Läs mer om Turkiet från Amnesty Press

[Taner Kılıç fri mot borgen](http://www.amnestypress.se/artiklar/26299/taner-kilic-fri-mot-borgen/) (<http://www.amnestypress.se/artiklar/26299/taner-kilic-fri-mot-borgen/>) (27 augusti 2018)

[Turkiet och Ungern angår oss alla](http://www.amnestypress.se/fran-tidningsarkivet/kronika/26291/turkiet-och-ungern-angar-oss-alla/) (<http://www.amnestypress.se/fran-tidningsarkivet/kronika/26291/turkiet-och-ungern-angar-oss-alla/>) (26 augusti 2018)

[Turkiets ödesval – har oppositionen en chans mot Erdoğan?](http://www.amnestypress.se/artiklar/reportage/26254/turkiets-odesval-har-oppositionen-en-chans-mot-erdogan/)

(<http://www.amnestypress.se/artiklar/reportage/26254/turkiets-odesval-har-oppositionen-en-chans-mot-erdogan/>) (21 juni 2018)

[Turkiet: Hårdare tag från omvärlden eller fortsatt dialog?](http://www.amnestypress.se/artiklar/reportage/26223/turkiet-hardare-tag-fran-omvarlden-eller-fortsatt-/)

(<http://www.amnestypress.se/artiklar/reportage/26223/turkiet-hardare-tag-fran-omvarlden-eller-fortsatt-/>) (27 april 2018)

[Erdoğan's Turkiet: Inget hopp om ljuspunkter](http://www.amnestypress.se/artiklar/reportage/26213/erdogans-turkiet-inget-hopp-om-ljuspunkter/) (<http://www.amnestypress.se/artiklar/reportage/26213/erdogans-turkiet-inget-hopp-om-ljuspunkter/>) (29 mars 2018)

[Istanbul: Tusentals hyllade minnet av den mördade redaktören Hrant Dink](http://www.amnestypress.se/artiklar/26183/istanbul-tusentals-hyllade-minnet-av-den-mordade-h/)

(<http://www.amnestypress.se/artiklar/26183/istanbul-tusentals-hyllade-minnet-av-den-mordade-h/>) (20 januari 2018)